

A megnövekedett tűzifaigény és lehetséges hatásai az akác méhlegelőkre

Lászka István Attila – okl. erdőmérnök, agrár-mérnök-tanár, méhészt^{1,2}

A fehér akác (*Robinia pseudoacacia*) a legelterjedtebb fafajunk, területarányát tekintve a magyar erdők 24%-át adja. Ez a 2,1 millió hektár erdőből mintegy 450 ezer hektár akácost jelent. Kiváló mézelése miatt a méhészeti ágazat legjelentősebb hordásnövénye. Tüzelőnek is kiváló fája és méze egyaránt hungarikum. Eddig az erdőgazdálkodási tevékenységek és a méhészeti – mint erdei hasznóvétel – jól megfértek egymás mellett. Annak ellenére is, hogy a természetvédelmi és Natura 2000 irányelvek azért okoztak kisebb-nagyobb feszültségeket a közelmúltban. Írásomban arra keresem a választ, hogy ebben a gazdasági és energia-válsághelyzetben, hogyan alakulhat a legfontosabb méhlegelőnk jövője/sorsa.

Méhes, akácok alatt

A méhészek elkezdtek aggódni, hogy soha nem látott mértékben indulnak meg a fakitermelések a legfontosabb erdei méhlegelőiként szolgáló akácokban. Az ezt megelőző két évben az akác virágzás előtt, illetve alatt elfogyott. Minden idők leggyengébb pörgetési eredményei születtek országosan. Ez rendkívül érzékenyen érintette a méhészársadalmat, hiszen az akác-méz a legfőbb bevételi forrásuk.

A 2022-es évben végre jó termés lett, ám az előző két év hiánya miatt a nemzetközi mézpiacon szinte megszűnt a magyar akác-méz iránti kereslet, hiszen tervezhetetlen lett a piaca, helyét más országok más mézei (és „nem mézei”, hiszen a méz az egyik leg-

inkább hamisított élelmiszer a világon) vették át. Jelenleg tehát áll az akác-méz-felvásárlás.

A méhészek nagy része nagy tételben kereskedőknek adja a megtermelt mézét, mert nincs kapacitása a méz belföldi értékesítésére és a belső fogyasztásunk nem bír eltartani 13–15 ezer fő-, illetve mellékállású méhészt. Ugyanakkor a termelési költségek folyamatosan növekednek.

A méz viszont nem alapvető élelmiszer, a jelenlegi helyzetben az emberek kétszer is meggondolják mit tegyenek a kosarukba, így a többi élelmiszerral ellentétben a méz ára nemhogy emelkedik, inkább stagnál (vagy csökken). Elért egy olyan lélektani határt az ár, hogy

egyszerűen lehetetlen emelni a termelői piacokon. Mindezek figyelembevételével az ágazatot újabb sokkhatásként érte a hír, hogy megnövekedhet az akác-erdő-területek fakitermelési aránya a tűzifavészhelyzet miatt. E tekintetben szeretném némileg árnyalni a képet!

Az akác területaránya, vágaskora és a nektárhozam összefüggései

A bruttó 405 millió m³ erdővagyonból az akác mintegy 55 millió m³-nyi lábon álló faanyagot tesz ki. Az akác területarányának visszaszorítására a múltban is voltak kísérletek. 1954-ben Babos Imre a *Magyarország táji erdőművelésének alapjai* című könyvében az akkor meglévő mintegy 200 ezer hektár akác-erdőből 53 ezer hektárt javasolt megtartani, 147 ezer hektárt pedig a kitermelés után más fafajokkal írt elő felújítani. Nagy problémát jelentettek ugyanis a rontott akác-erdők, melyek nem a megfelelő termőhelyre lettek telepítve (akác-temető), valamint a meglévő akácok viszonylag gyenge minőségű fájának ipari feldolgozása is. Mindezek ellenére az akác területe folyamatosan növekedett, függetlenül az előirányzott erdőszerkezet-átalakításoktól vagy az erdőtelepítési támogatásoknál az őshonos fafajok „erőtletésétől”.

Idén tavasz végére, nyár elejére a gázhiány miatti félelemből, majd a rezsiszűrés ledukálásából adódóan a tűzifa készletek szerte az országban elfogytak az erdészeteknél. A helyzet orvoslása érdekében megjelent az ún. tűzifa-rendelet, amelynek egyes elemei miatt igen erőteljes társadalmi és médiavisszhang alakult ki.

A nyilatkozatokból kiderült az is, hogy az érintett állami erdőgazdaságok elsősorban akác-erdők kitermelésével igyekeznek majd a tűzifa-hiányt pótolni. Hiszen a többi keménylombos fafajnak (cser, tölgy, bükk, gyertyán) minimum 4 száraz nyári hónap kell, hogy megfelelően kiszáradjon, és jó fűtőértékkel rendelkezzen.

1. táblázat. Az akác területarányának növekedése a 19. század végétől a 21. század elejéig, %-ban kifejezve

Év	1885	1911	1938	1954	1961	1970	1976	1981	1988	1991	2000	2008	2013
%	2,1	3,3	10,1	15,3	16	22,1	18	18,2	18,1	19,6	21,2	23,2	24

¹ elnökségi tag, Országos Magyar Méhészeti Egyesület (OMME)

² titkár, Országos Erdészeti Egyesület (OEE), Mátrafüredi Helyi Csoport

2. táblázat. Az akác hektáronkénti nektárhozama a kor függvényében

Kor (év)	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18
Nektár (kg/ha)	741	761	777	793	805	816	823	830	812	836	835	833	829

Kor (év)	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31	32	33	34	35	36
Nektár (kg/ha)	822	813	802	789	775	758	738	716	693	668	640	609	577	543	506	468	428	384

A frissen kitermelt fa víztartalma közel 40%. Ez az élőnedves állapot. Minden 10% víztartalom 9% fűtőértécsökkenéssel jár, ráadásul a vizes fa nemcsak rosszabbul ég, kevesebb hő ad, de több füstgáz is képződik és jobban kormol, tönkreteszi a kéményt. Tehát ebben a fűtési szezonban a most kitermelt fa nem a legjobb tüzelő. Ezzel szemben az akác fája nyersen is jól ég és hasítva gyorsabban szárad, mint az említett keménylombosok faanyaga. *Kérdés, hogy mennyire érintheti tehát a fakitermelések volumene az akácerdőket?*

Az akác gazdasági vágásérettségi kora az országos átlagadatot tekintve 37 év. Ez lehet kevesebb is, és több is. Ha fiatal, középkorú és idős korosztályokra bontjuk az akácainkat, akkor utóbbi, mintegy 30–35%-on áll.

Kiváló erdészlelődeink – *Halmágyi Levente, Keresztesi Béla* – kutatómunkái nyomán kijelenthető, hogy a kor előrehaladtával az akácok hektáronkénti nektártermelő képessége drasztikusan csökken.

Bármennyire is ellentmondásosnak tűnik, a vágáskor előrehozatalával, a korosztályviszonyoknak a fiatalítás irányába való eltolásával, néhány éven belül javíthatunk akácaink nektártermelésén! Tehát a vágáskor mintegy tíz évvel való előrehozása, 5–6 éven belül sokkal jobb mézélésű akácerdőket eredményezhet, feltételezve termé-

szetesen, hogy a véghasználat után ismét akáccal lesz felújítva a terület.

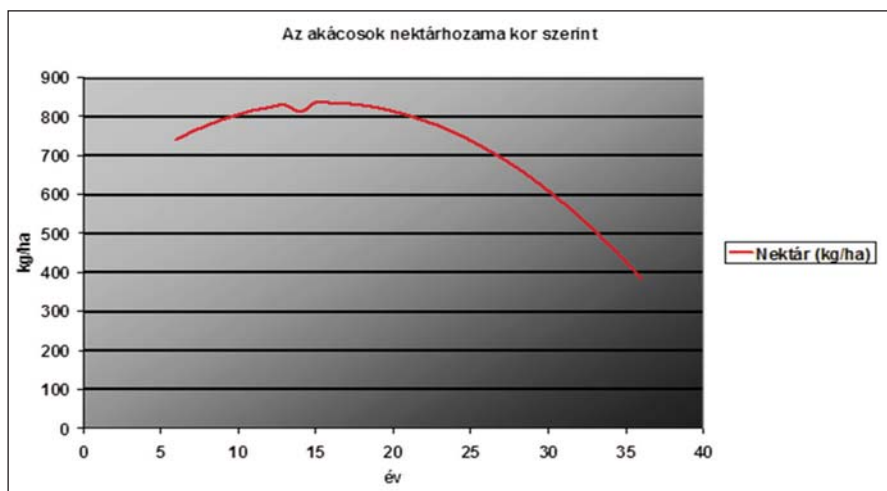
Még látványosabban mutatja ezt az összefüggést, ha az adatsort diagramon ábrázoljuk. A táblázat adataiból az akácok kor szerint nektárhozamgörbéjét kapjuk. Ez alapján a legjobban mézélő akácaink a 10–20 év közötti korosztályba tartoznak.

Az akácok vágáskorának lecsökkentése, az átlagosnál fiatalabb (20–25 éves) állományokban végzett fakiterme-

cosoknál (ún. átmeneti erdőknél) is előre lehet hozni a véghasználatot (ami jellemzően tarvágásos üzemmódot jelent).

Vagyis ha a gazdálkodó és a tulajdonos együttesen kéri az erdőterv módosítását és egyéb gátló tényező nincs, akkor a „fiatalabb” akácot is le lehet vágni. Ez a lehetőség 2017. évi erdőterv-módosítás óta áll fenn. Nézzük, hogy rendelkezik a jogszabály:

„71/A. § (1) Vágásos és átmeneti üzemmódú erdőgazdálkodás esetén a faállomány véghasználatának tervezését megalapozó vágásérettségi kort az erdészeti hatóság az erdő rendeltetései, az erdőgazdálkodás üzemmódjának, valamint az erdőgazdálkodás céljainak

1. ábra. A hazai akácok nektárhozama kor szerinti megoszlásban

lés szintén nem egy új keletű dolog. Egyfelől az a szabály, hogy az akácoknál (kultúrerdők, faültetvények esetében) a vágásérettségi kor csak ajánlás, és a gazdasági rendeltetésű elegyes aká-

és korlátozásainak figyelembevételével, a termőhelyi viszonyok, a faállományt alkotó fafajok jellemzői, egészségi állapota függvényében, az e törvény végrehajtására kiadott jogszabályban foglalt értékek között határozza meg.

(2) Faültetvény és kultúrerdő természetességi állapotra vonatkozó alapelvárású, az állam 100%-os tulajdonában nem álló erdő esetén a vágásérettségi kor csak ajánlásként kerül meghatározásra.

(3) Faanyagtermelési elsődleges rendeltetésű, az állam 100%-os tulajdonában nem álló, átmeneti erdő természetességi állapotra vonatkozó alapelvárású erdő véghasználatára – amennyiben az erdőfelújítás feltételei biztosítottak –

a) gyorsan növő fafajok esetén tíz évvel,

b) lassan növő fafajok esetében húsz évvel

a vágásérettségi kor elérése előtt sor kerülhet.”

Hozzáteszem, az akácerdő-területeink 3/4-ed része magántulajdonban van, tehát alapvetően nem az állami

Kaptársor

erdőgazdaságok kezelésében állnak. A magánerdő-tulajdonosok eddig is élhettek a lehetőséggel, most ez lett kiterjesztve az állami szférában is, *de ott elhanyagolható a letermelhető akácok területaránya az előbbi tulajdonformához képest.*

Az, hogy a magánerdő-tulajdonosok mennyire élnek ezzel a lehetőséggel nagy mértékben függ a birtokviszonyok rendezettségétől. Az egyik legfőbb gátja az *osztatlan közös tulajdon és a megegyezés hiánya.* Ahol ilyen problémák nem állnak fenn, ott nyilván most megéri a kereslet miatt lépni, hiszen a hatósági ár a magánerdő-gazdálkodókra nem vonatkozik. Hallani is, hogy helyenként, átlagosan mintegy 30%-kal többért adják el az akác tűzifa köbméterét.

Mindenesetre az akác gazdasági válságérettségi korának a lecsökkentése a méhészeti tevékenység vonatkozásában nem feltétlenül baj. Már rövid távon jobb méhlegelők alakulhatnak ki a felújításuk során, nagyobb nektártermelő képességgel.

1 kg akácnektárból a dehidratálás után (amit a méhek végeznek a kaptárban – a szárnyaik rezegetésével párologtatják el a vizet, illetve terítik a nektárt, ami azt jelenti, hogy egyik méhsejtből átpakolják a másikba) 0,5 kg akácméz lesz. Tehát egy 6 éves, egy hektáros akácos – kedvező időjárási feltételek mellett – mintegy 370 kg fajtméz ad. Egy 27 éves, ami már a nektártermelő képesség tekintetében túl van a zeniten – 346 kg-ot. Míg egy 36 éves, bőven vágásérett akácos mindössze 192 kg-ot.

Vándorlás a méhlegelőkre

Ez alapján tulajdonképpen a vágásérett, túltartott akácok kitermelése és felújítása egyfajta *méhlegelő-javítási beavatkozásnak* is tekinthető.

Ugyanakkor fontos kiemelni, hogy egy-egy helyi vagy vándorméhészt igen érzékenyen érinthet, ha néhány évre elveszíti például a környék egyetlen számottevő akác méhlegelőjét! A fakitermelésekből (vagy ahogy sokszor a méhészek mondják „erdőirtásokból”) adódó felháborodások sokszor leginkább ennek tudhatók be. Hiszen ezzel a megélhetési forrása is veszélybe kerül. Nehéz más vándorvagy telephely után nézni, hiszen Magyarországon az átlagos méhsűrűség 13 méhcsalád/km² (ez a világon a második legmagasabb szám), vannak

megyék ahol ez 20–25, vándorlási időszakban pedig 40-re nő!

E tekintetben még nagyobb rohamokra lehet számítani a méhészek részéről az erdőgazdaságoknál, magánerdő-tulajdonosoknál az akác virágzási-vándorlási időszakban. Helyenként túlterheltekké válhatnak a méhlegelők – ha lesz „vándorlási kedv”. Hiszen az üzemanyagárak és a téli méhcsaládveszteségek mértékével még nem tudunk számolni. Sajnos a rendkívül aszályos nyári időszakban nagyon kevés jó beltartalmi értékkel bíró virágport tudtak a méhek begyűjteni, ami elengedhetetlen az utódnemzedék neveléséhez. Ennek hatásaival csak tavasszal fogunk szembesülni.

Sok más vetülete van még az „akác-helyzetnek”, amit egy másik írásomban még kifejtenék a közeljövőben erdészeti szakfolyóiratunk hasábjain – például a Közös Agrár Politika (KAP) vonatkozásában.

Írásommal rövid áttekintést szerettem volna adni a fokozott lakossági tűzifaigény és akácok méhlegelő funkciója közötti összefüggésekről, annak a szakembernek a szemével nézve, aki mindkét ágazathoz aktívan kapcsolódik, a gyakorlatban is.

Bízom abban, hogy a méhészeti tevékenység és az erdőgazdálkodás kapcsolódási pontjait felismerve, egymást segítve és egymás javát szolgálva dolgozhatunk, mert kiváló méhlegelő lehetőségekkel rendelkező ország vagyunk. Ahogy *báró Ambrózy Béla* mondta: „A Teremtő a méhet Magyarország számára alkotta.” 🍯

Munka közben a méhész